

флоту, без якого неможливо було боротися за вплив у світі. В умовах загострення протистоянь між європейськими країнами, німці прагнули перехопити в Англії морське лідерство і в 1898–1914 рр., завдяки зусиллям адмірала Альфреда Тірпіца і заходам уряду, досягли значних успіхів, створивши англійцям на морі потенційну загрозу, і, випередивши за потужністю флоту решту країн. Реалізовані морські програми дозволили Німецькій імперії розширити власні колоніальні володіння і вступити в Першу світову війну на рівних умовах з основними суперниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всемирная история: в 10 т. / Под ред. Е. М. Жукова, В. И. Волгина, М. Я. Гефтера и др. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1960. – Т. 7 / Под ред. А. А. Губера, М. Я. Гефтера, А. С. Ерусалимского, Л. М. Иванова. – 820 с.
2. История Германии: учебное пособие: в 3 т. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. В. Галактионова. - М.: КДУ, 2008. – Т. 2: От создания Германской империи до начала XXI века / А. М. Бетмакаев, Т. А. Бяликowa, Ю. В. Галактионов и др.; отв. ред. Ю. В. Галактионов. – 672 с: ил.
3. История дипломатии / Под ред. В. П. Потёмкина. – М.: ОГИЗ, 1945. – Т. 2: Дипломатия в новое время (1872–1919). – 424 с.
4. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до первой мировой войны. – М.: Наука, 2000. – 667 с.: ил.
5. Шершов А. П. К истории военного кораблестроения / А. П. Шершов. – М.: Военмориздат ВММ СССР, 1952. – 364 с.

Квіцінська М.

Науковий керівник – Удич З.І.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

В інклюзивному навчанні контроль, перевірка і оцінка результатів навчання є невід'ємними елементами навчально-виховного процесу. Без них неможлива повноцінна взаємодія між учителем і учнем. У педагогічній навчальній літературі виділяються різні функції контролю. Усі вони зводяться до того, що допомагають вчителю організувати навчальний процес, а учням усвідомити свій рівень розвитку і побачити перспективи. Об'єкти, принципи, види контролю для дітей з особливими освітніми потребами суттєво не відрізняються від загальноприйнятих у типових школах.

Здійснення контролю в процесі навчання в інклюзивному класі визначається такими дидактичними принципами: а) *систематичність*, зумовлена необхідністю здійснювати контроль впродовж всіх етапів навчання; б) *всебічність*, яка передбачає визначення в учнів результативності корекції навчально-пізнавальної діяльності й власне діяльності, рівня опанування знаннями, уміннями і навичками відповідно до навчальних цілей; в) *диференційованість* та *індивідуалізація*, що зумовлені поліморфністю проявів порушень навчально-пізнавальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами [1, с. 23]. Об'єктивність контролю забезпечується: чітким визначенням конкретних і загальних цілей оволодіння учнем змістом навчального предмета, а також визначенням конкретних цілей корекції навчально-пізнавальної діяльності та власне діяльності учня і обґрунтованим виділенням об'єктів контролю [2, с. 99].

В інклюзивному навчанні застосовуються ті ж види контролю, що й у звичайному: попередній, поточний, тематичний, підсумковий. Усі оцінки з будь-якого виду контролю вчитель має доводити до відома учня та оголошувати перед класом (групою) [1, с. 25].

Під час оцінювання досягнень учнів з особливими освітніми потребами необхідно враховувати їх специфічні особливості (табл. 1) [1, с. 29-31; 3, с. 12-13].

Таблиця 1

Особливості оцінювання учнів з особливими освітніми потребами

<i>Із психічними особливостями</i>	<i>Об'єкт оцінювання</i>	<i>Із фізичними особливостями</i>
Компонент охоплює знання, обсяг яких визначений навчальними програмами школи інтенсивної педагогічної корекції. При оцінці аналізуються такі показники знань: а) повнота; б) усвідомленість; г) узагальненість; д) рівень сформованості.	<i>Змістовий компонент</i>	Даний компонент – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явище тощо, в т.ч. про правила, засоби перетворення об'єкта, про вимоги до результату; про складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності і т.д.). Змістовий компонент конкретизується відповідно до змісту навчання кожного навчального предмета.
Даний компонент навчальної діяльності учня уміння (способи дії) предметні, навчально-пізнавальні, контрольні-оцінні.	<i>Операційний компонент</i>	Це дії, способи дій (вміння, навички), діяльність: а) предметні (відповідно до змісту основних навчальних

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

<p>При оцінці аналізуються такі характеристики способу дії: а) сформованість: копіювання зразка способу діяльності; виконання способу діяльності за зразком; виконання способу діяльності за аналогією; виконання способу діяльності в нових ситуаціях. б) самостійності учня під час виконання завдань: потребує постійної допомоги; виконує зі значною допомогою; виконує з незначною допомогою; виконує без допомоги.</p>		<p>предметів у допоміжній школі); б) розумові (порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися підручником та іншими доступними джерелами інформації)</p>
<p>При оцінці аналізуються такі показники: а) зацікавленість в кінцевому результаті діяльності; б) зацікавленість в опануванні способом діяльності. На основі зазначених критеріїв виділені чотири рівні навчальних досягнень учнів: початковий, середній, достатній, високий.</p>	<p><i>Мотиваційний компонент</i></p>	<p>Даний компонент – це ставлення до навчання. При оцінці підлягають аналізу такі його характеристики: а) характер і сила (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне); б) дійовість (від споглядального (пасивного) до дійового), в) сталість (від епізодичного до сталого).</p>

Оцінювання – це процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами чинних програм. Оцінка має характеризуватися такими показниками: адекватністю, що визначається відповідністю (невідповідністю) самооцінних суджень (учня, учителя) стосовно тієї діяльності, яку вони реально виконують (розв'язання навчальної чи дидактичної задачі); надійністю, зв'язаною з тими показниками, які застосовуються як засіб оцінки.

Оцінювання розглядається як особлива сторона контролю, а педагогічна оцінка – його результат. Оцінка виражається в оцінних судженнях і висновках учителя, які є її якісними (словесним, вербальним) показниками, або в балах, тобто в кількісних показниках [2, с. 101].

Важливо застосовувати різноманітні методи контролю й оцінки серед них: 1) моніторинг навчальної діяльності учнів шляхом спостереження та фіксування виконаної ними роботи; 2) перевірка результатів навчальної діяльності за допомогою різних методик тестування; 3) з'ясування «поточної динаміки» спільно з учнями, враховуючи їхню думку, тобто як вони розуміють поданий матеріал та яку користь з нього отримують [4, с. 7].

У практиці інклюзивного навчання найчастіше під час оцінювання застосовують такі методи: аналіз навчальної програми, аналіз зразків робіт, спостереження у класі та проведення інтерв'ю, тестування (табл. 2) [2, с. 117-120].

Таблиця 2

Методи оцінювання в інклюзивному класі

№	Метод	Зміст
1.	<i>Аналіз навчальних програм</i>	Полягає у визначенні обсягу знань, які має опанувати учень. Результати аналізу беруться до уваги для визначення навчальних, корекційно-розвивальних і виховних цілей, які вносяться до індивідуального навчального плану учня. В наших умовах такий аналіз проводиться із залучення навчальних програм загальноосвітньої масової та загальноосвітньої спеціальної школи.
2.	<i>Аналіз зразків роботи</i>	Полягає в аналізі результатів навчальної діяльності: письма, рахунку, читання тощо. Зразки роботи можуть надавати додаткову інформацію про сформованість предметних, загальнопредметних, пізнавальних дій. Цікавою може бути інформація про особливості пізнавальних процесів учня. Наприклад, учень не дотримується лінійки під час письма, може починати писати в зошиті будь-де; читати з середини сторінки, у складніших випадках спостерігається дзеркальність під час письма, плутанина у написанні букв: б-д, т-ш, з-е. Це наштовхує на думку про недостатність зорового сприймання і порушення зорово-моторної координації.
3.	<i>Спостереження</i>	Спрямоване на вивчення особливостей діяльності дитини на уроці під час виконання різного роду завдань. Спостереженням можна з'ясувати тривалість виконання учнем того чи іншого завдання й окреслити чинники, що призводять до низького темпу роботи, визначити рівень активності дитини впродовж уроку.
4.	<i>Інтерв'ю</i>	Це адекватне оцінювання, тому інформація, яку ви отримуєте має бути достовірною, надійною та значущою. Перш ніж проводити інтерв'ю, треба його спланувати. Розпочинаючи інтерв'ю, важливо налагодити довірливі стосунки. Той, у кого ви берете інтерв'ю, має бути впевнений – зібрана інформація заслуговує на увагу. При складанні інтерв'ю, найперше, потрібно визначити мету, потім розробити основу, на якій будуватиметься інтерв'ю. Висловлювання мають ініціювати, завершувати або спрямовувати бесіду.

Для отримання найбільш значущої і точної картини сильних і слабких сторін учня застосовують також оцінювання із використанням як формальних так і неформальних методів оцінювання. Формальні тести ставлять за мету порівняти учнів із групою норми. Техніки неформального оцінювання спрямовані на дослідження умінь, навичок, знань учнів з конкретного предмета; на виявлення сильних та слабких сторін окремих учнів без врахування вікової норми [2, с. 117-120].

Що ж стосується безбального оцінювання в інклюзивній освіті, то для вчителя середніх та старших класів не розроблено відповідних методичних рекомендацій. На сьогоднішній день у нашій державі особливості безбального оцінювання дітей з особливими освітніми потребами прийняті і впроваджуються лише у початкових класах.

Чому на початку навчання не бажано вдаватися до оцінки навчальної діяльності школяра у балах? Така оцінка може стимулювати соціальну мотивацію, однак недостатня сформованість пізнавальних процесів, мовлення, саморегуляції, впливає на рівень засвоєння знань, які учитель змушений оцінювати низькими балами. З часом стимулююча функція оцінки згасає, більше того, перетворюється на чинник, який спричиняє тривожність, страх отримати низькі бали, невпевненість у собі. Таким чином оцінка гальмує розвиток навчальної діяльності [3, с. 19].

Учень, має розглядати оцінку як показник рівня його знань і вмінь, розуміти, що оцінюються його конкретні дії. Треба застосовувати прийоми оцінювання, які, з одного боку, дають можливість зафіксувати індивідуальне досягнення кожної дитини, а з іншого – не провокують учителя порівнювати успіхи дітей між собою. У такому порівнянні діти з особливостями психофізичного розвитку будуть найменш успішними. Ось чому, оцінюючи знання, уміння й навички учня, не слід вдаватися до заміників балів: «зірочок», «білочок», «черепашок» тощо. Недопустимо вивішувати у класі «Екран успішності», у якому порівнюються досягнення учнів між собою. Замінники балів не мають бути причиною заохочення або покарання дитини з боку вчителя та батьків. Для дитини з особливими освітніми потребами вагомніше, ніж для однопітця з типовим розвитком, коли учитель помічає і заохочує навіть незначні успіхи, таким чином розвиває у неї віру у власні сили та можливості [1, с. 36].

Можливо, найбільш важливим видом оцінювання для вчителя є оцінювання портфолію, що є добіркою робіт учня, які дають цілісний погляд на сильні та слабкі сторони учня. Створення такої добірки має залучати учня до вибору матеріалів, критеріїв підбору, критеріїв для визначення досягнень та підтвердження саморефлексивності учня [5, с. 11].

Якщо контроль і перевірка побудовані правильно, то вони допоможуть вчителю розв'язати такі завдання: визначити стан реалізації завдань навчання, виховання та розвитку вміщених в індивідуальній навчальній програмі; своєчасно виявляти прогалини у знаннях і вміннях учнів; вдаватися до повторення й систематизації матеріалу; визначити рівень готовності до засвоєння нового матеріалу; формувати вміння відповідально й зосереджено працювати, користуватися прийомами самоперевірки та самоконтролю; стимулювати відповідальність учнів; слідувати за динамікою розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, мовленнєвої діяльності; визначити динаміку розвитку соціальних умінь [2, с. 97]. Зважаючи на вагомість та специфіку процесу оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами необхідно надалі переглядати та удосконалювати саму систему та завдання оцінювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т. В. Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупасової А.А. – К.: «А. С. К.», 2012. – 308 с.
3. Критерії оцінювання досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. Довідник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти / Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В., Яценюк Л.І. – Рівне: РОІППО, 2012. – 330 с.
4. Джуді Лупарт. Поточний контроль та оцінка навчальної діяльності в інклюзивному класі // Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т.В. Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т.В. Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

Карабин М.

Науковий керівник – проф. Алексієвець Л. М.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МИХАЙЛА БРАЙЧЕВСЬКОГО В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Із проголошенням незалежності, Україна зіткнулася із труднощами, що стосуються не лише економічних, соціальних, політичних аспектів, а й проблем ідеологічного, культурного, світоглядного характеру. Переоцінки та детального перегляду потребує висвітлення окремих сторінок історії України, звільнення історичної науки від ідеологічних перекручувань та хибних трактувань історичних фактів.